

اخلاق و حکمت در شعر معروف رصافی

(مأخر بر آوازه‌ی معاصر عراق)

دکتر سعید امیری - دکتر سکینه مالمیر

انتشارات مینوفر

Minufar Publications

مشهد مقدس - ۱۳۹۴

سرشناسه	: امیری، سعید، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: اخلاق و حکمت در شعر معروف رصافی (شاعر پر آوازه‌ی معاصر عراق)/ سعید امیری، سکینه مالمیر.
مشخصات نشر	: مشهد: مینوفر، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۹ ص.
فروست	: ادبیات عرب؛ ۱۱۹.
شابک	: ۱۶۰۰۰۰ ریال: 978-600-8060-18-5
وضعیت فهرست نویسی	: قیفا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۹۴ - ۱۹۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: رصافی، معروف، ۱۸۷۵ - ۱۹۴۵ م. -- نقد و تفسیر
موضوع	: شعر عربی -- قرن ۲۰ م. -- تاریخ و نقد
شناسه افزوده	: مالمیر، سکینه، ۱۳۵۹ -
رده بندی کنگره	: ۲۸۶۶PJA ۱۳۹۴ ۱۲۹۴ ی۸۲ص/۲
رده بندی دیویی	: ۸۹۳/۷۱۶
شماره ثبت	: ۴۱۳۲۰۵۴ ملی

اخلاق و حکمت در شعر معروف رصافی

(شاعر پر آوازه‌ی معاصر عراق)

تالیف: دکتر سعید امیری و دکتر سکینه مالمیر

ناشر: مینوفر

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

قطع: وزیری - شمارگان: ۱۲۰۰ جلد - قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۶۰-۱۸-۵

انتشارات مینوفر: مشهد، ۰۹۳۵۲۱۶۲۷۵۵ و ۰۵۱-۳۸۳۲۳۵۰۳

سایت: www.minufar.ir - ایمیل: minufar@yahoo.com

فهرست مطالب

۳	فهرست مطالب
۵	مقدمه
۷	فصل اول
۷	رصاصی و اوضاع سیاسی - اقتصادی - اجتماعی عراق
۸	بخش اول: اوضاع سیاسی - اقتصادی - اجتماعی عراق
۸	پیش گفتار
۹	اوضاع سیاسی عراق
۹	کلیات
۱۰	بغداد از ظهور تا سقوط دولت عثمانی
۱۷	جنگ جهانی اول تا ایجاد حکومت موقت
۱۹	تشکیل حکومت پادشاهی تا نظام جمهوری
۲۳	اوضاع اجتماعی و اقتصادی عراق
۳۲	بخش دوم: رصاصی از ولادت تا مرگ
۳۲	زندگی رصاصی
۴۰	شخصیت دینی و مذهبی
۴۵	ویژگیهای اخلاقی رصاصی
۵۰	رصاصی از نگاه ناقدان
۵۹	آثار رصاصی
۶۳	فصل دوم
۶۳	اخلاق و حکم از شعر جاهلی تا معاصر
۶۴	پیش گفتار
۶۶	بخش اول: اخلاق و حکم در شعر جاهلی
۷۷	بخش دوم: اخلاق و حکم در شعر صدر اسلام و اموی
۸۶	بخش سوم: اخلاق و حکم در شعر دوره عباسی

۴۴۴ - اخلاق و حکمت در شعر معروف رصافی - ۴۴۴

۱۰۲	بخش چهارم: اخلاق و حکم در شعر دوره انحطاط
۱۱۶	بخش پنجم: اخلاق و حکم در شعر دوره‌ی معاصر
۱۲۹	فصل سوم
۱۲۹	اخلاق و حکم در شعر رصافی
۱۳۰	پیش‌گفتار
۱۳۱	بخش اول: اخلاق و حکم فردی
۱۵۴	بخش دوم: اخلاق و حکم اجتماعی
۱۷۷	بخش سوم: اخلاق و حکم مذهبی
۱۸۵	بخش چهارم: اخلاق و حکم سیاسی
۱۹۴	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

اخلاق و حکمت^۱ که با هم ارتباط تنگاتنگ دارند صرفاً وسیله‌ای برای سامان دهی به رفتار این جهان آدمی و به غرض نظم و انتظام دادن به زندگی او نیست، بلکه از آن مهم‌تر، چونان مصالح ساختمانی برای پی‌ریزی بنای حیات ابدی به حساب می‌آید. این نگرش فرجام‌شناسانه به فضایل حکمی و اخلاقی، چنان بر ارج و اهمیت آن می‌افزایند که بدون وقوف در عرفات اخلاق، پای نهادن به حرم رستگاری که مطلوب همیشگی آدمی است ناممکن می‌نمایند.

اهداف این مفاهیم زمانی آشکار می‌گردد که حضرت خاتم‌الأنبیا وظیفه‌اش از جانب خداوند متعال تدریس اخلاق بوده است. چنانکه خود می‌فرماید^۲: «بعت لاتمم مکارم الأخلاق» و همچنین شخص دوم عالم ایجاب و تقاضای قهرمان عرصه تکوین، افتخار رجال گیتی و تنها آبروی جامعه بشری، امیرالمؤمنین، مهمترین یادگار تاریخی اخلاق فاضله‌ی او و سخنان حکمی وی است، که بخشی از آن در نهج البلاغه‌اش گردآوری شده است.

و فور چنین مفاهیمی در عصر حاضر ما این دست تا اشعار رصافی را که از آن بوی سیاست و اجتماع به مشام می‌رسد بررسی نماییم تا بدینوسیله در یابیم که آیا بذرهای اخلاق و حکمت در خاک اشعارش پاشیده شده یا نه؟

بنابراین به منظور آشنایی با مفاهیم اخلاقی و حکمی اشعار رصافی کتاب حاضر را با عنوان «اخلاق و حکمت در شعر معروف رصافی» آراستیم و تألیف نمودیم و گنجینه‌ی اندیشه‌های اخلاقی و

۱ - اخلاق جمع خلق است و به معنی خوی و سرشت می‌باشد. علم اخلاق یا تهذیب اخلاق، درس شناخت و بررسی بد و نیک، خوبیه و تدبیر انسان است برای نفس خود یافتن خاص. (فرهنگ فارسی دکتر محمد معین، ج اول، ص ۱۷۴).
معنی لغوی حکمت در برگرفته‌ی، علم و عدل، بردباری، راستی، و کلام موافق حق، و پند و اندرز است. و در اصطلاح حکمت عبارت است از علم به حقایق اشیاء، و آن بر دو قسم است، نظری و علمی. حکمت علمی تحت حیطة و قدرت بشر است و برای رسیدن به سعادت اخروی و استعلائی نفس و علم اخلاق یا تهذیب اخلاق هم در این مقوله می‌گنجد. حکمت نظری، علمی است که تحت سیطره و قدرت بشر نبوده و هدف این علم انتقال نفس و سیر است از مراتب ناقص به مراقب کامل، و معرفت و نبوت و بحث امامت و احوال معاد و جز آن در این علم جای می‌گیرند. (فرهنگ فارسی دکتر محمد معین، ج اول، ص ۱۳۶۷).

۲ - گزیده احادیث اخلاقی. نشر گلستان کوثر، تهران، چاپ چهارم، ۱۳۸۰، ص ۴.

۸۵۸ - اخلاق و حکمت در شعر معروف رصافی - ۸۵۸

حکمی را از منظر و دیدگاه شاعر ارائه و مورد مطالعه قرار دادیم. بی گمان برآنیم تا از رهگذر این مباحث به مسائل و قضایای زیر به پاسخی درخور و مناسب و سنجیده دست یابیم. زیرا زندگی بشر و نسل هابدون اخلاق فاضله و حکمت های متعالی و روحبخش، را قدر و منزلتی نیست.

۱- آیا مضامین اخلاق و حکمی اشعار رصافی می تواند نشأت گرفته از اوضاع سیاسی اقتصادی اجتماعی عراق باشد ؟

۲- آیا مضامین اخلاق و حکمی منحصر به فرد عصر حاضر است یا نه ؟

۳- هدف رصافی از بیان این نکات حکمی و اخلاق چه بوده است ؟

۴- مفاهیم و موضوعات اخلاق و حکمی در اشعار رصافی بیشتر انعکاس یافته است ؟

برای پاسخ سویی به این سؤالات نخست در فصل اول کتاب به بررسی اوضاع سیاسی - اقتصادی - اجتماعی - معاشی و فرهنگی آن زمان و هر چه بیشتر نوشته های او درک شود و بر اساس موقعیت زمانی و مکانی تحلیل گردد. در ادامه همین فصل زندگی رصافی را مورد مطالعه قرار دادیم چرا که خط فکری و ویژگیهای اخلاقی هر شخصی در هر احوال و حوادث مختلف زندگی او شکل می گیرد. و در فصل دوم کتاب، سیری گذرا به نکات اخلاقی و حکمی در ادب و مختلف تاریخ عرب گذردادیم تا اینکه قدمت و عظمت موضوع را در سراسر تاریخ بشر بنمایانیم و در فصل سوم کتاب به نکات اخلاقی و حکمی که در اشعار رصافی دلبری می کردند به تماشا نشستیم وزیر و سایر سامان آنها را در چهار بخش فردی، اجتماعی، مذهبی و سیاسی مورد بحث قرار داده و تنظیم نمودیم.

شایان ذکر است اشعاری که در این کتاب ذکر شده جهت تسهیل در معنا ترجمه نموده و یا مفهوم کلی آنها به همراه معانی لغات تقریباً دشوار بیان شده است. و همچنین فصل های دوم و سوم را که در برگزیده اشعار حکیمانه هستند، به آیات قرآن و سخنان گهربار حضرت محمد و علی بن ابیطالب و اشعار شعرای فارسی زبان زینت داده، باشد که مورد قبول خوانندگان گرمی واقع شود.

در پایان امید داریم که خوانندگان فاضل و استادان ارجمند و نکته سنج در صورت نقص در مطالب کتاب ما را از نظرات صائب خویش بهره مند سازند.

بهمن ۹۴ دکتر سعید امیری - دکتر سکینه مال میر